

2024

Terminologická práce - Principy a metody

ČSN
ISO 704

01 0505

Terminology work - Principles and methods

Travail terminologique - Principes et méthodes

Tato norma je českou verzí mezinárodní normy ISO 704:2022. Překlad byl zajištěn Českou agenturou pro standardizaci. Má stejný status jako oficiální verze.

This standard is the Czech version of the International Standard ISO 704:2022. It was translated by the Czech Standardization Agency. It has the same status as the official version.

Nahrazení předchozích norem

Touto normou se nahrazuje ČSN ISO 704 (01 0505) z března 2018.

Národní předmluva

Změny proti předchozí normě

Změny předchozí normě jsou uvedeny v předmluvě.

Informace o citovaných dokumentech

ISO 1087 zavedena v ČSN ISO 1087 (01 0501) Terminologická práce a nauka o terminologii - Slovník

Souvisící ČSN

ČSN ISO 9 (01 0185) Informace a dokumentace - Transliterace cyrilice do latinky - Slovanské a neslovanské jazyky

ČSN EN ISO 216 (50 0042) Psací papír a některé druhy tiskovin - Čisté formáty - Řady A a B a označování směru výroby

ČSN ISO 639-1 (01 0182) Kódy pro názvy jazyků - Část 1: Dvoupísmenný kód

ČSN ISO 639-2 (01 0182) Kódy pro názvy jazyků - Část 2: Třípísmenný kód

ČSN ISO 690 (01 0197) Informace a dokumentace - Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů

ČSN ISO 843 (01 0145) Informace a dokumentace - Konverze řeckých znaků do latinky

ČSN ISO 860 (01 0502) Terminologická práce - Harmonizace pojmů a termínů

ČSN EN ISO 3166-1 (97 1002) Kódy pro reprezentaci názvů zemí a jejich částí - Část 1: Kódy země

ČSN ISO 3534-1:2010 (01 0216) Statistika - Slovník a značky - Část 1: Obecné statistické termíny a termíny používané v pravděpodobnosti

ČSN ISO 3779 (30 0170) Silniční vozidla - Identifikační číslo vozidla (VIN) - Obsah a struktura

ČSN ISO 3864-3 (01 8011) Grafické značky - Bezpečnostní barvy a bezpečnostní značky - Část 3: Zásady navrhování grafických značek pro použití v bezpečnostních značkách

ČSN ISO 5127 (01 0162) Informace a dokumentace - Slovník

ČSN EN ISO 7010 (01 8012) Grafické značky - Bezpečnostní barvy a bezpečnostní značky - Registrované bezpečnostní značky

ČSN EN ISO 9000:2016 (01 0300) Systémy managementu kvality - Základní principy a slovník

ČSN ISO 10241-1:2017 (01 0500) Terminologická hesla v technických normách - Část 1: Obecné požadavky a příklady zpracování

ČSN ISO 10241-2 (01 0500) Terminologická hesla v technických normách - Část 2: Přejímání normalizovaných terminologických hesel

ČSN EN ISO 14090:2020 (01 0990) Adaptace na změnu klimatu - Zásady, požadavky a směrnice

ČSN ISO 15188 (01 0504) Směrnice pro management projektu normalizace terminologie

ČSN ISO 16642 (01 0507) Počítačové aplikace v terminologii - Systém pro značkování terminologie

ČSN EN ISO 17100:2015 (76 1501) Překladatelské služby - Požadavky na překladatelské služby

ČSN EN ISO 19085-9:2020 (49 6070) Dřevozpracující stroje - Bezpečnost - Část 9: Stolové kotoučové pily (s posuvným stolem a bez něj)

ČSN ISO 80000 (soubor) (01 1300) Veličiny a jednotky

ČSN ISO/IEC 30141:2019 (36 9021) Internet věcí (IoT) - Referenční architektura

Vysvětlivky k textu této normy

Čeština představuje zcela jiný typ jazyka než angličtina, která byla zdrojovým jazykem pro tento překlad. Zatímco čeština patří do skupiny jazyků slovanských, jejichž charakteristickým rysem je flexe a derivace, angličtina je představitelem jazyků germánských, které se vyznačují vývojovou tendencí analytickou. Tato situace se vedle určitých rozdílů pojmoslovných a terminologických projevuje především v uváděných příkladech.

Vzhledem k jazykové specifitě a k tomu, že si některé popisované jevy plně neodpovídají, se v zájmu konzistentnosti výkladů ponechávají příklady v angličtině a v závorkách se pak uvádí český překlad, který nemusí být pro daný heslový pojem/termín ilustrativní (např. tam, kde české ekvivalenty nejsou kompozitními termíny, ale pouze překladem kompozitních termínů anglických). Pro ilustraci heslového termínu jsou vždy relevantní příklady uváděné v angličtině. Pro lepší orientaci v uváděné problematice odkazujeme na aktuální jazykové příručky češtiny.

Termíny a jejich definice uváděné v této normě se váží k metajazyku v oblasti normalizace terminologie; v jiných oblastech mohou mít jiný nebo posunutý význam, popř. mohou nést i významy další. Tato norma sama o sobě proto nemůže nahrazovat komplexní lingvisticko-terminologický výklad.

Upozornění na národní poznámky

Do této normy byly ke kapitolám 7 a B.1 a k článkům 6.4.2, 6.4.5.5, B.2.2 a B.2.4 doplněny národní poznámky.

ICS 01.020

Obsah

Strana

Předmluva..... 8

Úvod..... 9

**1..... Předmět
normy..... 11**

**2..... Citované
dokumenty..... 11**

**3..... Termíny
a definice..... 11**

**4..... Realita
a jazyk..... 12**

**5.....
Pojmy..... 12**

**5.1.....
Přehled..... 12**

**5.2..... Obecné
pojmy..... 13**

**5.3..... Individuální
pojmy..... 13**

5.4.....

Charakteristiky.....	14
5.4.1... Obecně.....	14
5.4.2... Terminologická analýza.....	15
5.4.3... Intenze a extenze.....	16
5.4.4... Podstatné charakteristiky a nepodstatné charakteristiky.....	16
5.4.5... Společné charakteristiky a vymežující charakteristiky.....	17
5.5..... Pojmové vztahy.....	17
5.5.1... Obecně.....	17
5.5.2... Druhy.....	17
5.5.3... Zápisy.....	17
5.5.4... Hierarchické vztahy.....	18
5.5.5... Asociativní vztahy.....	30
5.6..... Pojmové systémy.....	32
5.6.1... Obecně.....	32

5.6.2... Tvorba a vizualizace.....	32
5.6.3... Druhy.....	32
6..... Definice.....	38
6.1..... Obecně.....	38
6.2..... Intenzionální definice.....	39
6.3..... Extenzionální definice.....	39
6.4..... Zpracování definic.....	40
6.4.1... Obecně.....	40
6.4.2... Povaha intenzionálních definic.....	40

6.4.3... Zpracování intenzionálních definic.....	41
6.4.4... Uplatňování principu substituce.....	44
6.4.5... Zpracování extenzionálních definic.....	45
6.4.6... Uvádění domény nebo předmětu.....	46
6.5..... Vadné definice.....	46
6.5.1... Obecně.....	46
6.5.2... Definice kruhem.....	47
6.5.3... Nepřesné definice.....	48
6.5.4... Negativní definice.....	48
6.6..... Informace doplňující nebo nahrazující definice.....	49
6.6.1... Obecně.....	49
6.6.2... Kontexty.....	50
6.6.3... Encyklopedické popisy.....	50
6.6.4... Vysvětlení.....	

.....	51
6.6.5...	
Poznámky.....	51
.....	51
6.6.6...	
Příklady.....	51
.....	51
6.6.7... Jiné	
popisy.....	51
.....	51
6.7..... Uvádění	
zdrojů.....	52
.....	52
7.....	
Označení.....	52
.....	52
7.1.....	
Obecně.....	52
.....	52
7.2.....	
Druhy.....	52
.....	52
7.3.....	
Termíny.....	53
.....	53
7.3.1...	
Obecně.....	53
.....	53
7.3.2... Druhy	
termínů.....	53
.....	53
7.3.3... Druhy vlastních	
názevů.....	53
.....	53
7.3.4...	
Nomenklatury.....	53
.....	53
7.4..... Vlastní	
jména.....	54
.....	54

7.4.1...	
Obecně.....	
.....	54
7.4.2...	
Druhy.....	
.....	55
7.5.....	
Značky.....	
.....	55
7.6.....	
Tvoření termínů (včetně vlastních názvů) a vlastních jmen.....	57
7.6.1...	
Obecně.....	
.....	57
7.6.2...	
Principy.....	
.....	57
7.7.....	
Vztahy mezi označeními a pojmy.....	60
7.7.1... Mononymie a monosémie.....	
.....	60
7.7.2...	
Synonymie.....	
.....	60
7.7.3...	
Ekvivalence.....	
.....	61
7.7.4...	
Antonymie.....	
.....	61
7.7.5... Polysémie a homonymie.....	
.....	61
7.7.6...	
Harmonizace.....	
.....	62
7.7.7... Hodnocení přijatelnosti.....	
.....	62

Příloha A (informativní) Jiné typy definic.....	63
Příloha B (informativní) Příklady způsobů tvoření termínů.....	67
Příloha C (informativní) Vlastní názvy a vlastní jména.....	73
Bibliografie.....	79

DOKUMENT CHRÁNĚNÝ COPYRIGHTEM

© ISO 2022

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být, není-li specifikováno jinak nebo nepožaduje-li se to v souvislosti s její implementací, reprodukována nebo používána v jakékoliv formě nebo jakýmkoliv způsobem, elektronickým ani mechanickým, včetně pořizování fotokopii nebo zveřejňování na internetu nebo intranetu, bez předchozího písemného souhlasu. O souhlas lze požádat buď ISO na níže uvedené adrese, nebo členskou organizaci ISO v zemi žadatele.

ISO copyright office

CP 401 · Ch. de Blandonnet 8

CH-1214 Vernier, Geneva

Tel.: + 41 22 749 01 11

E-mail: copyright@iso.org

Web: www.iso.org

Publikováno ve Švýcarsku

Předmluva

ISO (Mezinárodní organizace pro normalizaci) je celosvětová federace národních normalizačních orgánů (členů ISO). Mezinárodní normy obvykle vypracovávají technické komise ISO. Každý člen ISO, který se zajímá o předmět, pro který byla vytvořena technická komise, má právo být v této technické komisi zastoupen. Práce se zúčastňují také vládní i nevládní mezinárodní organizace, s nimiž ISO navázala pracovní styk. ISO úzce spolupracuje s Mezinárodní elektrotechnickou komisí (IEC) ve všech záležitostech normalizace v elektrotechnice.

Postupy použité při tvorbě tohoto dokumentu a postupy určené pro jeho další udržování jsou popsány ve Směrnících ISO/IEC, Část 1. Zejména se má věnovat pozornost rozdílným schvalovacím kritériím potřebným pro různé druhy dokumentů ISO. Tento dokument byl vypracován v souladu s redakčními pravidly uvedenými ve Směrnících ISO/IEC, Část 2 (viz www.iso.org/directives).

Upozorňuje se na možnost, že některé prvky tohoto dokumentu mohou být předmětem patentových práv. ISO nelze činit odpovědnou za identifikaci jakéhokoliv nebo všech patentových práv. Podrobnosti o jakýchkoliv patentových právech identifikovaných během přípravy tohoto dokumentu budou uvedeny v úvodu a/nebo v seznamu patentových prohlášení obdržených ISO (viz www.iso.org/patents).

Jakýkoliv obchodní název použitý v tomto dokumentu se uvádí jako informace pro usnadnění práce uživatelů a neznamena schválení.

Vysvětlení nezávazného charakteru technických norem, významu specifických termínů a výrazů ISO, které se vztahují k posuzování shody, jakož i informace o tom, jak ISO dodržuje principy Světové obchodní organizace (WTO) týkající se technických překážek obchodu (TBT), jsou uvedeny na tomto odkazu URL:

www.iso.org/iso/foreword.html.

Tento dokument vypracovala technická komise ISO/TC 37 *Jazyk a terminologie*, subkomise SC 1 *Principy a metody*.

Toto čtvrté vydání zrušuje a nahrazuje třetí vydání (ISO 704:2009), které bylo technicky zrevidováno.

Hlavní změny jsou tyto:

- struktura a obsah byly upraveny na základě ISO 1087;
- pojmové modely byly zavedeny v souladu s ISO 24156-1;
- články o asociativních pojmových vztazích byly rozšířeny;
- vlastní názvy a vlastní jména jsou zpracovány komplexněji a systematictěji;
- existující příklady byly v případě potřeby upraveny nebo nahrazeny a byly doplněny nové příklady.

Jakákoliv zpětná vazba nebo otázky týkající se tohoto dokumentu mají být adresovány národnímu normalizačnímu orgánu uživatele. Úplný seznam těchto orgánů lze nalézt na adrese www.iso.org/members.html.

Úvod

0.1 Přehled

Tento dokument specifikuje nejnovější principy a metody terminologické práce. Podle ISO 1087:2019, 3.5.1 je terminologická práce „práce zabývající se systematickým sběrem, popisem, zpracováním a prezentací pojmů a jejich označení“ v různých doménách a oborech. Je multidisciplinární a čerpá podporu z různých disciplín (např. z logiky, epistemologie, filozofie vědy, lingvistiky, překladatelství, informatiky, kognitivní vědy). Kombinuje prvky z mnoha teoretických přístupů, které se zabývají popisem, uspořádáním a předáváním znalostí.

Terminologická práce podle tohoto dokumentu se zabývá terminologií používanou pro jednoznačnou komunikaci v přirozeném jazyce, zejména ve speciálních jazycích. Cílem terminologické práce, jak je popsáno v tomto dokumentu, je tedy objasnění a normalizace terminologie pro komunikaci mezi lidmi. Terminologická práce může rovněž podpořit modelování znalostí, modelování informací, modelování a klasifikaci údajů; tento dokument se však těmito oblastmi nezabývá.

Cílem tohoto dokumentu je standardizovat základní prvky pro terminologickou práci. Obecným cílem tohoto dokumentu je poskytnout společný teoretický rámec a vysvětlit, jak mají organizace nebo jednotlivci zapojení do terminologické práce tento rámec implementovat. Tento dokument poskytuje rovněž základy pro výuku a školení/ výcvik v oblasti nauky o terminologii, zejména pro školení/výcvik terminologů nebo terminologických pracovníků.

Tento dokument má tedy poskytnout pomoc osobám, které provádějí různé činnosti souvisící s terminologickou prací. Principy a metody mají být dodržovány nejen při zacházení s terminologickými informacemi, ale také při plánování a rozhodování podílejícími se na managementu terminologie. Hlavní činnosti mimo jiné zahrnují:

- identifikování pojmů a pojmových vztahů;
- analyzování a strukturování pojmových polí na základě identifikovaných pojmů a pojmových vztahů;
- analyzování a vytváření pojmových systémů na základě pojmových polí;
- vizualizování pojmových systémů, například pomocí tradičních pojmových diagramů nebo pojmových modelů na základě Unified Modeling Language (UML; jednotný modelovací jazyk);
- definování pojmů;
- přiřazování jazykových nebo nejazykových označení pojmům;
- vytváření a udržování terminologických zdrojů, zejména v tištěných a elektronických médiích (terminografie).

Objekty, pojmy, definice a označení jsou pro terminologickou práci zásadní, a proto jsou základem tohoto dokumentu. Objekty jsou vnímány nebo myšleny a abstrahovány do pojmů. Pojmy jsou reprezentovány označeními a/nebo definicemi. Soubor označení a pojmů patřících do jednoho speciálního jazyka tvoří terminologii specifické domény nebo specifického předmětu.

Pro odkazování na objekty, pojmy, definice a označení v souladu s nejnovějšími poznatky se v tomto dokumentu používají tyto formulační zvyklosti:

- Objekty:
  - jsou **vnímány** nebo **myšleny**;
  - jsou **abstrahovány do** pojmů nebo **konceptualizovány (sémanticky, tj. pojmově vymezeny) jako** pojmy.
- Pojmy:
  - **zobrazují** objekty nebo skupiny objektů nebo jim **odpovídají**;
  - jsou **reprezentovány** nebo **vyjadřovány** jazykovými nebo nejazykovými označeními nebo definicemi;
  - jsou **propojovány** pojmovými vztahy a **uspořádány do** pojmových systémů, které jsou **strukturovány** podle pojmových vztahů.
- Definice
  - **definují, reprezentují** nebo **popisují** pojmy.
- Označení:
  - **určují** nebo **reprezentují** pojmy;
  - jsou **přirazena** pojmům;
  - **vztahují se** k objektům.

Obrázek 1 znázorňuje tyto formulační zvyklosti v grafické podobě.

Obrázek 1 – Grafické znázornění formulačních zvyklostí

0.2 Způsoby zápisu

V textu tohoto dokumentu se počínaje kapitolou 4 používají tyto způsoby zápisu:

- termíny označující pojmy definované v ISO 1087 a v tomto dokumentu se píše kurzivou;
- ostatní termíny a vlastní jména se označují dvojitými uvozovkami;
- objekty, pojmy, vlastnosti, charakteristiky, druhy charakteristik a kritéria pro dílčí členění se označují jednoduchými uvozovkami;
- příklady se uvádějí v rámečku;
- značky nemají žádné specifické vyznačení.

Tyto způsoby zápisu mají usnadnit rozlišování mezi různými typy odkazů a ostatním textem v tomto dokumentu.

Příklady v tomto dokumentu byly zvoleny pro ilustrační účely a jsou specifické pro daný jazyk (jazyky). Překlad do jiných jazyků může pro objasnění problému vyžadovat výběr jiných příkladů.

1 Předmět normy

Tento dokument stanovuje základní principy a metody pro vypracovávání a sestavování terminologií jak v rámci normalizace, tak i mimo tento rámec. Popisuje vazby mezi objekty, pojmy, definicemi a označeními. Rovněž stanovuje obecné principy pro tvoření termínů a vlastních jmen a pro zpracování definic.

Tento dokument je použitelný pro terminologickou práci ve vědecké, technologické, průmyslové, právní, administrativní oblasti a v dalších vědních oblastech.

Tento dokument nestanovuje pravidla pro prezentaci terminologických hesel v mezinárodních normách, která jsou upravena v ISO 10241-1 a ISO 10241-2.

Konec náhledu - text dále pokračuje v placené verzi ČSN.